

ШЫҢЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн.

№ 210 (15430)

1994 чылдың декабрь 20, вторник

Ат сагган шагы 21к0.

± Садап өртөө 200 рубль.

Каайлы албанында

ТӨЛЕПТИГ БАРААН БОЛУР ДЭЭШ

Ол хүн, декабрь 16-да республиканың В. Кок-оол атыг хөгжүүм-шиг театрының ийи кады шипин кире берген, Эртегитини он шак эргезген, нок оңүгү төстөн кылган шериг хенитерин пеевертин коттнген, ногаан погонарлыг, инда оларның өрге-дужаалын плеретин илгавыр демлектерил өфирерлер анда чыгып эгелээн. Мындыг шериг хенитер, илгавыр демдиктер хенитер бистич хоорайга ховар көстөр, харин-да чамдык кижилер ону көрбөз-да. Ынчангаш оларын чыгыл чон сонургал-биле көрүп, чугалажып турган. Бо дээрге бистич республикада чокта чаа тургустунага каайлы черини чулуулаа саставынң даңгырак хулаа алары-биле чыгып келген ол.

Даңгырак хулаа аларының байырлыг эзулаагына киржир-биле Тува Республиканың Дээди Хуралының, ТР-ниң Чааан, республиканың каайлы чери-биле кады ажыл-чорудулгалыг яамалары, албан черлерини удурткучулары, Чөөн Сибириниң каайлы өргелелиниң төлөөзи чедиң келген.

Тува Республиканың каайлы начальниги И. М. Сувандиге республиканың каайлы черини хуу саставыга даңгырак хулаа аларына белеени дуйгайында рапорттаан.

Россия Федерациязының болгаш Тува Республиканың кирүүе тутгарын байырлады-биле залга кирип келген.

Тува Республиканың каай-

лы начальниги И. М. Суван-диги бир дугаарында даңгырак хулаа алгаш, адын салгам, «Ада-чуртка бараан болур мен» деп даңгырап, эзулаады берген. Оон улаштыр каайлы черини хууда саставы даңгырак хулаа алгаш, ТР-ниң каайлы начальниги И. М. Сувандиги каайлы черини хууда саставы шунтузу даңгырак хулаа алгашында дугаида рапортун хулаа алган. Даңгырак хулаа алгаш дөш байырың каайлы черини хууда саставына ол чери-ген. Даңгырак хулаа алгашы Тыва каайлы чериниң коллективни сыйрып каттыштырар, оон нарын болгаш чу-гула ажыл-чорудулгалыг харысалгалыг белидерип айтканыг, чедишкениң бо-лурун ол күезин.

И. М. Сувандиги каайлы начальниги ора-лакчыы А. И. Мелейкинниң каайлы черини хууда саставы шунтузу даңгырак хулаа алгашында дугаида рапортун хулаа алган. Даңгырак хулаа алгаш дөш байырың каайлы черини хууда саставына ол чери-ген. Даңгырак хулаа алгашы Тыва каайлы чериниң коллективни сыйрып каттыштырар, оон нарын болгаш чу-гула ажыл-чорудулгалыг харысалгалыг белидерип айтканыг, чедишкениң бо-лурун ол күезин.

Даңгырак хулаа алгашы Тыва Республиканың Дээди Хуралының Даргазы К. А. Бичелдей сас алгаш, рес-публиканың төгүзүңгү артар бо онзагай хулаа алгаш хулаа алгаш каайлы черини хуу саставына Дээди Хура-дың мурунунда байыр чеди-рет, күрүне ужу-дугалыг улуг болгаш харысалгалыг хулаа алгаш чедишкениң күсудени шыдаар дээринге бугүренин илереткен.

Тува Республиканың Пре-

зидентизи Ш. Д. Ооржактың даалазын эзугар ТР-ниң Чазак Баштыгының ора-лакчыы В. С. Шыраак даңгы-рак хулаа алганнарга байыр чедирет, даанган берге ажыл-херекти ас сеткелдик күсудени, турттуң экономи-кит күчүзү бижыгаар дөш шудуруг ажылдаарын күзөи.

Республиканың контра-ведка албанының эрге-гелелиниң директору ге-нерал-майор Ч. А. Удум-бара, республика прокуро-ру А. П. Дамба-Хуурак, улду-руг полициязының департа-ментиниң директору ге-нерал-майор В. С. Чаанга, Тыва Республиканың иштимиң иш-тики херектер сайды С. С. Б. Монгуш, Чөөн Сибирь каайлы өргелелиниң килдис началь-ниги В. С. Константинов, Кызылдың кызыгар отряды-ның командир В. И. Фер-товий байыр чедириң чүве чугалаан. Төрөң чуртуну бо-дотунаан болгаш айыл чок чорууп илдиңги камга-лар дөш бергелерге тур-бай, ас сеткелдик, быжыг тура соруктуг ажылдаары олар каайлы ажылдаачыла-рына күзөи. Ол иш-каш арасында ха-рысалгалыг, бир демниг ажыл-даары, хөдөлүш чугулаага көргөнөр.

Байыр чедиришкени-ри доостурга, Россия Фе-дерациязы болгаш Тыва Рес-публиканың күрүне тутка-рың байырлады-биле зал-дан үндүрлөгөн.

Оон-биле каайлы черини хууда саставының даңгырак хулаа аларының эзулаады доозулган.

Таан-оол ХЕРТЕК.

Чоокта чаа Чазак байы-чыгачаа чонун културга дыштанылааны дугайында. Кызыл хоорайың спорт, култура ажылдаачылары, кожуунарга спорт школа-ларының төлөөлөрүн чыгаан хураал болуп эркен. Аяна-кышык спортка белекелдик калдыг байдалыг болганы-ның дугайында шынтыг чу-гаа болган. Чугалажып ай-тыргы талазы-биле алып бол-за, Кызыл хоорайы, (кожуу-нарга-да) байдал тергип бай-гал болуп турар: уруглар ойнаар чуңдулар, хоккей ка-жаалары доштаганымаан. Хоорайың спорт комплекси-нде чонун калбак масса-зын кышык үеде сонурга-дытар оюунар организаста-вын турар, дыштанылааныг болгаш културалык пры-гында оюн байы омаа-хон.

Бо бүгүжү сагыш салгып, хоорайыңны өг-бүлөзү-биле чедиң келген, дышта-гы хушперде үезин ажык-тыг, солуг кылдар эртире-ринге калды-бир хемгениң даярың ач чорударын план-на, ону ажыл-херек кирчи-тиг калдырарын хоорай кызылдан болгаш парк дирекцияга таастан. Ууг-ларын кышык дыштаныла-ны чокуулаан үеде, хар че-же-да чаа турар болза, оода-ла парк акцияда сеп-тиг документ харын ашта-рын организастаар.

Паркиң спортчу оюнар залдарыга хамаарыштыр чөптүг шүмүчүлө болган. Задаар караңгы, сайтыглан-чок, теннис залында ийи-ле стол артык. Кайда-даа соок, ээнирер.

Калдырарым план эзу-гаар спортчу хемгелер чо-руу-ла турза, үезинден ора-чок ооалган, суу барымда-лааны-биле демей эртин ту-

рар. Чайгы, күсүк үеде эр-тирер ужураат спортчу мар-шыдаалар кыжын эртин ту-рар. А сулууг кышык оюн-дар чок. Чижээ, кышык спорт сезонуңда ажылдыкчыны мурунку чылдарда декабрь эгезинде эртин турган бол-за, аш кыш ортуңунда эртин турары спортчу сайымдыс, бурунгаар базымдыс ол деп бериң.

Чонун иштимиң дыштаары чери чок. Аяна-манча илдиң оюн-тоглаа болуп, инда-мыс-да илдиң-мындыг черлер ажылдан турар деп чарла-лыг, ажылдар шагын, бо-лдуур чери айтканыг, чонун сонургалары, илсκειиң ха-чык чылдарда эртин тургу-лаан «Саяп кыжы», Чаа чыл-да угултур болгаш турган «Юд» кашпалдарың чары-гы дөш чикектиг оюнарды катар дигирер дөш чик-ектиг айтырларың аяна көдүрүн.

«Тайга» станицыда 150 хи-лар хаак бар, хаак спортун-га сундууларга септеп беле-лекзон байжы бар. Мургу-чу чылдарда эртин тургу-лаан «Саяп кыжы», Чаа чыл-да угултур болгаш турган «Юд» кашпалдарың чары-гы дөш чикектиг оюнарды катар дигирер дөш чик-ектиг айтырларың аяна көдүрүн.

Тува Республиканың Дээди Хуралының Даргазы К. А. Бичелдей сас алгаш, рес-публиканың төгүзүңгү артар бо онзагай хулаа алгаш хулаа алгаш каайлы черини хуу саставына Дээди Хура-дың мурунунда байыр чеди-рет, күрүне ужу-дугалыг улуг болгаш харысалгалыг хулаа алгаш чедишкениң күсудени шыдаар дээринге бугүренин илереткен.

Тува Республиканың Пре-

зидентизи Ш. Д. Ооржактың даалазын эзугар ТР-ниң Чазак Баштыгының ора-лакчыы В. С. Шыраак даңгы-рак хулаа алганнарга байыр чедирет, даанган берге ажыл-херекти ас сеткелдик күсудени, турттуң экономи-кит күчүзү бижыгаар дөш шудуруг ажылдаарын күзөи.

Республиканың контра-ведка албанының эрге-гелелиниң директору ге-нерал-майор Ч. А. Удум-бара, республика прокуро-ру А. П. Дамба-Хуурак, улду-руг полициязының департа-ментиниң директору ге-нерал-майор В. С. Чаанга, Тыва Республиканың иштимиң иш-тики херектер сайды С. С. Б. Монгуш, Чөөн Сибирь каайлы өргелелиниң килдис началь-ниги В. С. Константинов, Кызылдың кызыгар отряды-ның командир В. И. Фер-товий байыр чедириң чүве чугалаан. Төрөң чуртуну бо-дотунаан болгаш айыл чок чорууп илдиңги камга-лар дөш бергелерге тур-бай, ас сеткелдик, быжыг тура соруктуг ажылдаары олар каайлы ажылдаачыла-рына күзөи. Ол иш-каш арасында ха-рысалгалыг, бир демниг ажыл-даары, хөдөлүш чугулаага көргөнөр.

Байыр чедиришкени-ри доостурга, Россия Фе-дерациязы болгаш Тыва Рес-публиканың күрүне тутка-рың байырлады-биле зал-дан үндүрлөгөн.

Оон-биле каайлы черини хууда саставының даңгырак хулаа аларының эзулаады доозулган.

Таан-оол ХЕРТЕК.

Чазак хуралындан

СПОРТТУ, УРАН ЧҮҮЛДҮ ЧОННУУ БОЛДУРАР

Чоокта чаа Чазак байы-чыгачаа чонун културга дыштанылааны дугайында. Кызыл хоорайың спорт, култура ажылдаачылары, кожуунарга спорт школа-ларының төлөөлөрүн чыгаан хураал болуп эркен. Аяна-кышык спортка белекелдик калдыг байдалыг болганы-ның дугайында шынтыг чу-гаа болган. Чугалажып ай-тыргы талазы-биле алып бол-за, Кызыл хоорайы, (кожуу-нарга-да) байдал тергип бай-гал болуп турар: уруглар ойнаар чуңдулар, хоккей ка-жаалары доштаганымаан. Хоорайың спорт комплекси-нде чонун калбак масса-зын кышык үеде сонурга-дытар оюунар организаста-вын турар, дыштанылааныг болгаш културалык пры-гында оюн байы омаа-хон.

Бо бүгүжү сагыш салгып, хоорайыңны өг-бүлөзү-биле чедиң келген, дышта-гы хушперде үезин ажык-тыг, солуг кылдар эртире-ринге калды-бир хемгениң даярың ач чорударын план-на, ону ажыл-херек кирчи-тиг калдырарын хоорай кызылдан болгаш парк дирекцияга таастан. Ууг-ларын кышык дыштаныла-ны чокуулаан үеде, хар че-же-да чаа турар болза, оода-ла парк акцияда сеп-тиг документ харын ашта-рын организастаар.

Паркиң спортчу оюнар залдарыга хамаарыштыр чөптүг шүмүчүлө болган. Задаар караңгы, сайтыглан-чок, теннис залында ийи-ле стол артык. Кайда-даа соок, ээнирер.

Калдырарым план эзу-гаар спортчу хемгелер чо-руу-ла турза, үезинден ора-чок ооалган, суу барымда-лааны-биле демей эртин ту-

рар. Чайгы, күсүк үеде эр-тирер ужураат спортчу мар-шыдаалар кыжын эртин ту-рар. А сулууг кышык оюн-дар чок. Чижээ, кышык спорт сезонуңда ажылдыкчыны мурунку чылдарда декабрь эгезинде эртин турган бол-за, аш кыш ортуңунда эртин турары спортчу сайымдыс, бурунгаар базымдыс ол деп бериң.

Чонун иштимиң дыштаары чери чок. Аяна-манча илдиң оюн-тоглаа болуп, инда-мыс-да илдиң-мындыг черлер ажылдан турар деп чарла-лыг, ажылдар шагын, бо-лдуур чери айтканыг, чонун сонургалары, илсκειиң ха-чык чылдарда эртин тургу-лаан «Саяп кыжы», Чаа чыл-да угултур болгаш турган «Юд» кашпалдарың чары-гы дөш чикектиг оюнарды катар дигирер дөш чик-ектиг айтырларың аяна көдүрүн.

«Тайга» станицыда 150 хи-лар хаак бар, хаак спортун-га сундууларга септеп беле-лекзон байжы бар. Мургу-чу чылдарда эртин тургу-лаан «Саяп кыжы», Чаа чыл-да угултур болгаш турган «Юд» кашпалдарың чары-гы дөш чикектиг оюнарды катар дигирер дөш чик-ектиг айтырларың аяна көдүрүн.

Тува Республиканың Дээди Хуралының Даргазы К. А. Бичелдей сас алгаш, рес-публиканың төгүзүңгү артар бо онзагай хулаа алгаш хулаа алгаш каайлы черини хуу саставына Дээди Хура-дың мурунунда байыр чеди-рет, күрүне ужу-дугалыг улуг болгаш харысалгалыг хулаа алгаш чедишкениң күсудени шыдаар дээринге бугүренин илереткен.

Тува Республиканың Пре-

зидентизи Ш. Д. Ооржактың даалазын эзугар ТР-ниң Чазак Баштыгының ора-лакчыы В. С. Шыраак даңгы-рак хулаа алганнарга байыр чедирет, даанган берге ажыл-херекти ас сеткелдик күсудени, турттуң экономи-кит күчүзү бижыгаар дөш шудуруг ажылдаарын күзөи.

Республиканың контра-ведка албанының эрге-гелелиниң директору ге-нерал-майор Ч. А. Удум-бара, республика прокуро-ру А. П. Дамба-Хуурак, улду-руг полициязының департа-ментиниң директору ге-нерал-майор В. С. Чаанга, Тыва Республиканың иштимиң иш-тики херектер сайды С. С. Б. Монгуш, Чөөн Сибирь каайлы өргелелиниң килдис началь-ниги В. С. Константинов, Кызылдың кызыгар отряды-ның командир В. И. Фер-товий байыр чедириң чүве чугалаан. Төрөң чуртуну бо-дотунаан болгаш айыл чок чорууп илдиңги камга-лар дөш бергелерге тур-бай, ас сеткелдик, быжыг тура соруктуг ажылдаары олар каайлы ажылдаачыла-рына күзөи. Ол иш-каш арасында ха-рысалгалыг, бир демниг ажыл-даары, хөдөлүш чугулаага көргөнөр.

Байыр чедиришкени-ри доостурга, Россия Фе-дерациязы болгаш Тыва Рес-публиканың күрүне тутка-рың байырлады-биле зал-дан үндүрлөгөн.

Оон-биле каайлы черини хууда саставының даңгырак хулаа аларының эзулаады доозулган.

Таан-оол ХЕРТЕК.

Улуг намызы улустуң — пенсиперлерин, чере хей-шидыраага хандыктыгың-дарын ойнаар чери чок. Бир-бир организастарга барып, ооп үндүр-кир см-ырткы турары мете эвес. Шыдыраа база-ла мылгы. Шыдыраа күну ажылдар дөш бир багыны эл-хере ле-ринер айтыртың байжы мун-се көдүрүп келген. Ол бо-лдуур спорткомплекти ажы-галар дөш даалта боотунар ужурут.

«Тайга» станицыда 150 хи-лар хаак бар, хаак спортун-га сундууларга септеп беле-лекзон байжы бар. Мургу-чу чылдарда эртин тургу-лаан «Саяп кыжы», Чаа чыл-да угултур болгаш турган «Юд» кашпалдарың чары-гы дөш чикектиг оюнарды катар дигирер дөш чик-ектиг айтырларың аяна көдүрүн.

«Тайга» станицыда 150 хи-лар хаак бар, хаак спортун-га сундууларга септеп беле-лекзон байжы бар. Мургу-чу чылдарда эртин тургу-лаан «Саяп кыжы», Чаа чыл-да угултур болгаш турган «Юд» кашпалдарың чары-гы дөш чикектиг оюнарды катар дигирер дөш чик-ектиг айтырларың аяна көдүрүн.

Култура — байжыңдында амгы үеде ажыл чугаа дис-коке-биле кызыгаралың, хей миляция ажылдакчыла-рының күжү-биле томаар-тылган аныктар мында чыл-гы турга-да, оң кижиза-дыкчиг урга-лылары-да эвезиң болуп турары база шүгүм-чүлө. Култура байжыңды-ныда спорт комплексе чүг-ү болуп турары чонунг кө-лдүг кезиң билбес, олар ор-кукты харып-лаа угутуң турар.

Чазак Даргазының соннал политика талазы-биле ор-лакчыы В. С. Шыраактың орг-анизастааны-биле болуп ор-то ол хурага ТР-ниң Куль-тура, туризм болгаш кино яаманының сайымдыс ор-лакчыы В. О. Наскыл база олурдукчу.

Тува Республиканың Дээди Хуралының Даргазы К. А. Бичелдей сас алгаш, рес-публиканың төгүзүңгү артар бо онзагай хулаа алгаш хулаа алгаш каайлы черини хуу саставына Дээди Хура-дың мурунунда байыр чеди-рет, күрүне ужу-дугалыг улуг болгаш харысалгалыг хулаа алгаш чедишкениң күсудени шыдаар дээринге бугүренин илереткен.

Тува Республиканың Пре-

ЧОН ДЭЭШ САГЫШ САЛЫП ТУРАР

Рынок харызааларының бөргөдөш келген-биле Ты-вының көдө ажыл-агыйы-ның ишчилери барык ийи-чыл хире орта акша-шалың хогата тутпаян. Мооч уркуун-да көдө амдырал улуг дорайтан олурар. Ону ажыл эртер дээш Бай-Тайга көк-жууида «Мурашкы» сов-хозтуң чаа сонгуктап дирек-тору Макар Ойдуң-оолович Сат тывынгын, чогаалың сас-була ажилдап турар. Чи-жээ, сентябрь айда Саян артында будурулгалык көр-көзү чарык чугалажып, 20 тонна далганың салды өк-көлдөн. Ажылдашпарга, амы-дырал-чуртагалың бай-далы берге ө-бүлөлөргө э-келген продукцияны чик өр-төккө үлөп берген.

Суурнуң турткачыларыга ишкеең аймак база ты-вылбас. Өске чүдүлөрү сат-кын, орнаштыр илсхеең ай-маан база сөөртүп өккөн турар. База ол ишчаш акыл төлөвириниң орнунга 85 баг-сардыкты аш-чеминиң хере-гелдеринге салип-сайга-рын алзын дөш, үлөп бер-жуге. Оттулар чүгү, тараа-биле хандырылганы база чоруктаң. Суурда совхозтуң дорбөзүнөгө тарааны далга-нааш, өреге бурузунгө хлөб-бижырыңага херегелээр кыл-дып үндүргөн. Ол дөрбөзүн-иң ийиңизингөө хоорган тарааны база далгайнаар.

Дээрбе эргелелин Алекс-ей Даланың ажылы база мактагың. Хөй кижилег ө-бүлөлөр, өөреникчилери хөй ө-бүлөлөр нарын байдалла.

Школалары өөреникчилере мооч мурунда карман чере-гыдагы деп акына бо чыл-дын бербөзүн. Оон уламдыдан школачыларың кино, кон-церт көрү, чинар-бажыңаар дөш чикектиг айтырлар болуп турар.

Рынок харызааларының байдалы барык ийи-чыл хире орта акша-шалың хогата тутпаян. Мооч уркуун-да көдө амдырал улуг дорайтан олурар. Ону ажыл эртер дээш Бай-Тайга көк-жууида «Мурашкы» сов-хозтуң чаа сонгуктап дирек-тору Макар Ойдуң-оолович Сат тывынгын, чогаалың сас-була ажилдап турар. Чи-жээ, сентябрь айда Саян артында будурулгалык көр-көзү чарык чугалажып, 20 тонна далганың салды өк-көлдөн. Ажылдашпарга, амы-дырал-чуртагалың бай-далы берге ө-бүлөлөргө э-келген продукцияны чик өр-төккө үлөп берген.

Школалары өөреникчилере мооч мурунда карман чере-гыдагы деп акына бо чыл-дын бербөзүн. Оон уламдыдан школачыларың кино, кон-церт көрү, чинар-бажыңаар дөш чикектиг айтырлар болуп турар.

Рынок харызааларының байдалы барык ийи-чыл хире орта акша-шалың хогата тутпаян. Мооч уркуун-да көдө амдырал улуг дорайтан олурар. Ону ажыл эртер дээш Бай-Тайга көк-жууида «Мурашкы» сов-хозтуң чаа сонгуктап дирек-тору Макар Ойдуң-оолович Сат тывынгын, чогаалың сас-була ажилдап турар. Чи-жээ, сентябрь айда Саян артында будурулгалык көр-көзү чарык чугалажып, 20 тонна далганың салды өк-көлдөн. Ажылдашпарга, амы-дырал-чуртагалың бай-далы берге ө-бүлөлөргө э-келген продукцияны чик өр-төккө үлөп берген.

Аңныыр ажылы

ОН ИЙИ ЧЫЛ ЭРТКЕНДЕ...

Мооч мурунда чылдарда Тожуга чурттан турган, күс келгенге, аннаар болгаш кижилер орта угууну-даа ул-дус чүве болган. Бар-чок-да болза, аш-чемин, ок-чемезин белекелди, аштыг, чарыгды ачып чорутар чүве. Суурга эр хиндиктиг уаустан эвези-ле кижилер артар турду.

Оон боор-ле он ийи чыл эр-тин, хоорайга чурттай берген, аңы-аңгы үелерде шөлөзлөн турган болган, аңнаары, тоор-руктары шуугуттуңдурут бар чыгыт. Ам бо шөлөзүм үе-зиңде аңныыр сезонунга тавар-ышкан, дуумаларым, күлөм эдепин чораап, олча-омактың-да чорум. Мооч мурунда чылдарда алды-кышты аңнаар чыншээр турган, бо сезонда чугаа динниң чөп-шээрэп. Өртөө база чер ал-бас — 1000 рубль, оң өртөө оон улуг. Чарыгалды дугалп шыдаас. Эң эки шынардыг кылдыр белекелди каап дини келжип өртөө 1000 рубль че-дир, алакым сортуң дини кепшериң өртөө оода-ла уг-ду болуп дээрин ол-суду кий-ти.

Бо чылын Тожуга кат-чи-мис, тоорук, дини бар бол-жай. Хар эрте чагыны-биле черге дүшкөн тоорук дууд-уңны калган, чүгө лөштер-де тооруктар артык. Дүңүр соктап аарга, чарыгың көр-сөп чишкен болуп. Чыл кел-ген тудум аңнаары бергелен бар чыдар апарган, улус кол-дуу чагал аңнаар. «Незиниң

төрүп каан ийи шилгиң» ка-жына-даа чедири бөр. Мооч мурунда чылдарда хелгеле-ни турганымыс ийи малы-дыс чон кончуг эвезилең! Бүгү көнүлөрдү турдук, ха-рык-лаа төлөкчигиң кырында келген чорду. Бүгү совхоз-туң ийиңиң ийиңиң саңы ийи-ле мунч хире бар артык. Оон ажык видден артыкны чүгө ол. Күрүнең эгт ду-жуга илан күсөдир дөш-ле ийиңиң чылдыңна чус-чузу-дыс суруп турда, харып-даа когу угузбоз-дур. Чүңүк-да үрезиңиң үзөргө, оон ийиңиң өсөйиң, төнер болгай.

Сөөлүг каш чылдарда кү-рүнең өдүк — чымчак ал-дың херекчок апарган, оон сайгары бергелдең. Ам каш чыл эрте, моон-даа дорай-чыл чадвас. Алдың казар дөш, арга-арыгар, хемпер, чер үрөзүң турбай, аңныр ажылың сагыш салыр бол-за, чымчак алдыңдан аяна алдың казыранды хой орун-даны тып ап болуор. Чөн ажылаң билдир чүве болза, Тыва болуунуң байлаа-биле азыранып шыдаар.

Ол хире үр аңнаагың аң-наарга солун-на чорду. Чеди кондук хире чораап, дөрөн ажыл дини оңалың болдуң. Тооруктан база турдусуң. Хар чагаш, ара соксар ужура-тавырыңкан. Ыг чонга, диниңи тынары берге. Хонуп чылдыккаңда, бичиң-даа шим-чөл дывас, оон дөзөрдө дег

өрү уламнаш чорунтар, кы-жээ четиңер ужур-даа чок. Ам канчалар дилселең чорай-чүвези ол билселең, карык туманалдыкче, хөрең ийиңи ашын чорга-даа, кызып-ла чордум. Кыргаң ыт-бола дини, нөгөгө солун-да, хоралачың-да чүве чорду. Солун үлө-ниң — дүшке чөлдү үр үнес, кыжын ол-бо чердерсе ха-рыктып-ла турар. Хоралачың талазы — дүш сөөдүңөң ийиңиң чалгарай бар, шоо-ду диниң зөбөсө, мыңап чо-руй чиле бөрү. Чана диниң чедиң зөбөсө, дүште чок оодаңда чедиң келген, кижил-гер олганмын турар. Чөже-даа хордаага, канчал мдын этгээр боор, сон-дварта база-ла чеди алган чорун каар сен. Чамдыкта тоорук сүрө бөрү, балганда тыгып көр. Ынаң үелерде күдүрээң дини көдөш олурдуру сен.

Көжө олдатга келген, кым каш дини атканын, канчуг ужурааларга таварышканың хөвөргөң, диниңерине со-луг, эдип хайыңдыг алган, чырык оодавстыг апа-ганлар олурган алган, таңды-мыстың хайырлаан кезини четиңери олургулаар бис. Черге чорурдуңа магаалың, омак-да, сөөк-даа болду, эвезилең-да болза, одалың чордум, эдделчиг шөлөзүм миңчалар эртыргениңге өөрүр-дүр мен.

Салчак-оол | СЕРЕН.

АК-ДОВУРАКТЫН ЧЭТ-КЕ ЧОРААН

Тува Республиканың Президентизи Ш. Д. Ооржак аяна чорашан, дүүн чедиң келген.

Чөт-ле 1, 3, 4, 5 котелар ажылдан турар, 6-ты котел ийи хун ажылдап, турган алган. Үрелишкениң калдыг турар, 10-көтө улуг дөш 8-ти котелда кылар, эңгөрү ажылдар хөй. Ол котелдун артык кезектери, деригтер-биле катар аптат өртөө 351 миллион рубль, 7-ти котел аяна туруп турар.

Президент чамдык чурттада бажыңнарыша база киргилээн. Оларда сантехниктер бригадаа ажылдан турар.

Бистиг көр.

Кыш — шыңгыы шылгалда

Кыштарда малчынар-ның амдыралың байла-ды акжиктене болза, хары улуг кышты аякын алары берге. Ол дугайың «Хондо-тен» коллективтиг будурул-галың кижигинериниң угуту турары хомуданың. Чи-жээ, ук оудурулгалың кижигинер анык хойку Шобан Куу-ларынң кайлазының кыры дугалатынмаан. Ажыл-агый удурткучуларың, тускай эртемнигилерин дорт кир-жилези-биле суурун ол ду-гаар кайлазаның турткачы-лары ол ажылды кылар тур-ган.

Ноюбрь он үште каяаа септелезилеңче айттар эдере, суумуң чаа чарыгазың сонгуур хун таварышкан. Ноюбрь 20-де база чадашкан.

Кыштарда малчынар-ның амдыралың байла-ды акжиктене болза, хары улуг кышты аякын алары берге. Ол дугайың «Хондо-тен» коллективтиг будурул-галың кижигинериниң угуту турары хомуданың. Чи-жээ, ук оудурулгалың кижигинер анык хойку Шобан Куу-ларынң кайлазының кыры дугалатынмаан. Ажыл-агый удурткучуларың, тускай эртемнигилерин дорт кир-жилези-биле суурун ол ду-гаар кайлазаның турткачы-лары ол ажылды кылар тур-ган.

Ноюбрь он үште каяаа септелезилеңче айттар эдере, суумуң чаа чарыгазың сонгуур хун таварышкан. Ноюбрь 20-де база чадашкан.

Кыштарда малчынар-ның амдыралың байла-ды акжиктене болза, хары улуг кышты аякын алары берге. Ол дугайың «Хондо-тен» коллективтиг будурул-галың кижигинериниң угуту турары хомуданың. Чи-жээ, ук оудурулгалың кижигинер анык хойку Шобан Куу-ларынң кайлазының кыры дугалатынмаан. Ажыл-агый удурткучуларың, тускай эртемнигилерин дорт кир-жилези-биле суурун ол ду

Социал камгала

ДУЗАНЫ КАДЫН ЭГЕЛЭЭН

Декабрьның 3-тен 13-кө чедир республика иштинге база кожууга делегацияны инавалитер хунууге тураскааткан декада болуп эрктен. Ол үедө кандыг ажилдар чоруттувган, кандыг тодаргай дуза чедиртинен дугайын да билип алмыр-биле кожуун чагыргазынк дарга-ларынч ораалкызы Ольга Кыргысина Дамдыдан эээн каш айтырыг салган мен.

казы-биле чугаалай каатар силер бе? — Бистиң кожуунда бо ажил калба-биле эгелээн. Республиканың чога ачы-дуза чедиринин фондузу бистиң кожууга инавалитерге дузаалаар кылдыр үш мли акыг рубльдин язы-бүрү барааннары берген. Ол барааннарың чээрби хууузи инавалитерге халаска берли-вис. Артка 80 хууузи инавалитерге чийк-өртектерге саткан, кирген айназы ол фондуге дедир дузаала-вис. Халаска бараан бээр инавалитерини баш удур тода-радың алган турдуус.

аддынары? — Шынап-ла, кожуушун-даа, суму-даа чагыргалары-ның талазында чоруду-турар хемчеглер, инавалитерге «ууузу-ла байрлаа-бооп турар диге» чазыг болбас. Баштай суму ча-гыргалары суурга бажын бу-руузу кезин барын, хыпал-даны кылган. Инавалитерге бурзуу-биле беседаны кылды, кымга чүү херегин тода-раткан. Кожуушуну улуг таваклардын хуун клуб-ка эрттирген болгай, ор-ганизацияларга шайлаанкы-нарың баш эрттирген бис. А инавалитер хуун бажын-нарыңа эрттирер кылдыр шийтирди.

КЫМНАР БИС, АЖЫ-ТӨЛҮМ?

Оолдарывыс чангыс хеп эвес. Чеден ажыг чылда чурт-тан келдим. Чүү көрдөм дээр! Экинч, бакты-даа ды-нан, көрүп чор мен. Ол-ла бүгү ужуурлардан чамдык эскеригерини номчуу-ларга бараалгадың, оларның санал-бодалын номчуп, ды-наксалам.

базып каар частынар? — дээр-ге, олар турган: — Па, сестри-ле кырган-аваң мыйлаан. Бистиң-ле эвес... — диди. Демги оол мыттаар чүве тышпады. Оон мени оир сандайга олур-туп кагды.

Чуга бар. Ону ам бодум көрүп чор мен. Ые кижиниң кылдыг байдалын көргөш, ачыдыг холун сууруп, бар шаа-биле дузалаан чоруу-ларынч бирээзи Долчун Лопсановна Ондар. Оон черге чымчак сеткилдик, сагышраачаадын магадана-кыж мен. Амдырады дуза берген болгай. Биз мени, 70 ажыг харыг кырг-дан кижиниң амдырадыг көргөш, мени кычп бээр болузума кандыг ирги деп бодады, мени көргөн, дуза-лажып чоруп ол боор. Хөө-күй урууму. Багаң төрө-ден хары кижэ дээрэ дээрэ чоң!

ДҮНЕКИ ААЛЧЫЛАР

Калбак-Тей бели. Кыптаг. Хуу алаңында дөңдүлдүп төрөк дөңдүрбөш. Ол дайын сөөктөрүлөп. Ол кижиниң сөөк күнүгү болган. Ушкан борс-харилээр доңгаш, көз дү-жөр. Шектерин калжанын эртен ундурге үшп хонну чок. Ушп келеш, соугуна шиданып бажын чаар.

чоруп орда, үш оол кылаш-тажып олтурган. Черде се-зиңчи аажок болган. Олары дораан үш тарай кылаштажы бергенер. Хөөкүй амтыан «кара хол» кеден кезрин ка-рын билер боор ийик, оруун улумчылган, харын-даа дуза дилеп чоруп олтура, хенер-чип байы соолап-ла дээр. Хайыраан чач-чаа даараң ал-таны берүг хайдык кара-хол-дугарың хольчиге кире бер-ген. Арга-тааларда хал кө-рүпөн. Олчары болганыңа амыраан, өөрөөн «хунашай-лар» дораан-ла барааны кө-үзүлгөн барганар. Батк чалааның, ол өйдө ыңай-бээр көөрге, дуза дилешки дег к-

жиз кижини кыштың чыккы-лама соугунда мылаар боор бе. Терде бо кармаң ужер-лери, кара-холдугарың калчакта экил? Чежеге дээр олдары уржуунда кыштың соугунда доңуп-доңоор бис? Чежеге дээр олдары карма-нарывыс ужерди бис? Көрүп тура-ла аан. Чежеге дээр боо тарыстың-ла деринис-биле ол ажалдан алган айнавыс-биле ол өөдөжөктөрүң төмгө-р бис?

Амдыралдан чугаа

Хуу алаңында дөңдүлдүп төрөк дөңдүрбөш. Ол дайын сөөктөрүлөп. Ол кижиниң сөөк күнүгү болган. Ушкан борс-харилээр доңгаш, көз дү-жөр. Шектерин калжанын эртен ундурге үшп хонну чок. Ушп келеш, соугуна шиданып бажын чаар.

сугиң даштында шанақтыг, ооң кожактыг айттар тур. Этке кире боорымыска — чагылар-лыг, салдарында доңжанын хараа доңгары бөвөи эри-язы иш ашак. Улуг муу-раа-даа холчок! Аманы кө-рүп кааш, ашактар өөрөөн көвөрлөп, каттырыштылар. Аман ол-бо имен-самнап, тына сөстөрүн орусунду шу-дун-шалың алатканың.

Шооданың акени чепкөн, оол халачыктар ушуп суң-дулар, оон дагаа чуургалары, дүстүг чаг.

Бир кезээрди апарганда, чаа-ла үлүп чыпш алганы-выста, ыттар эрген. Удат-пайында даштын кижя кы-йыраанын келген:

Каайлы албаны

ҮНДҮР САДАР БАРААННАРНЫ БҮРҮТКЭЭРИ

Россия Федерациязының Чазаның 1994 чылдың июль 1-де № 758 дужаалдында дашты-кыже үндүр садар стратег-тиг барааннар дугайында док-таалың (даңызы капыр-ылгада бар) күүседир со-рулга-биле Күрунениң каа-зы комитеди өске-даа херек документтерден аңгыда, каайлы органырыңа кир-жик документтерин бары-маалаар деп айткан. Ол болза Даштыкы экономик-тиг харылаалар яамызы-ның түс черлерде органи-зацияларда томуйлаш, тур-гусканы кижиниң чөпшээр-ди баугаар үндүр садар барааннары дугуржулга (контракт-көрөө) саугаар берер сертификаттын (чөп-бээр сертификат бээр деп айттыг тур.

Россия Федерациязының Чазаның 1994 чылдың июль 1-де № 758 дужаалдында дашты-кыже үндүр садар стратег-тиг барааннар дугайында док-таалың (даңызы капыр-ылгада бар) күүседир со-рулга-биле Күрунениң каа-зы комитеди өске-даа херек документтерден аңгыда, каайлы органырыңа кир-жик документтерин бары-маалаар деп айткан. Ол болза Даштыкы экономик-тиг харылаалар яамызы-ның түс черлерде органи-зацияларда томуйлаш, тур-гусканы кижиниң чөпшээр-ди баугаар үндүр садар барааннары дугуржулга (контракт-көрөө) саугаар берер сертификаттын (чөп-бээр сертификат бээр деп айттыг тур.

тайма басканы сертификаты берген ай, хуу, чыды-биле тысыр. Сертификаттың хуусаазы дугуржулга хуусаазы-биле тодараттынар. Бир эвес экспорттер органи-зацияларының дүрүм ха-лыктары алереп келер бол-ло информацийы ДЭХИ-ның томулайан тургусканы кижини шийтир-биле сер-тификатты күш чок болдуруу азы оң чорудулазын ара соксады болур. Сертификатты доладуру турар үедө дугуржуланың (контракт-көрөө) сорулгалары эскерки бээр болза, ычан чаа сер-тификатты доладуру.

Дугуржуланың сорулгаларыңа хамаарышпас эскер-килер тытып келзе, экспорттер организацияның билдирешиниң барымаалаан, ДЭХИ-ның томуйлаш тургусканы кижя чаа чага-аны туруп келди өскериле-лер-биле кады бижип, каай-лы органырыңа чорудар. Ол даага томуйлаш тургусканы кижиниң ай-хуун салганы баскан, каттынар.

Даштыкы экономик-тиг харылаалар яамызыга ди-жир, чаа түскү дадык үүр-бадык, яман-буру дадык үүр-селелери, сапырадыг кылган наан треска, остер, цыс, балыктарың продукция, кадыг, чымчак тараа сор-тары, этилдиг спирт, бой-дус газы, электорозерниң, минералдыг химиялыг, минералдыг азы химиятыг азоттар, минералдыг фосфор-лар, азот, калий, ине бүрү-дүг ыттар, целлюлоза, бол-бааыратпаан алмаз, чес, никель, алюминий, маг-ний, кобальт бааа оон кылган чүдүлөр, эт-херекселер бол-ган өске-даа нары металл-дар, алы-чөм аймаа хамаар-жыр.

Даштыкы экономик-тиг харылаалар яамызыга ди-жир, чаа түскү дадык үүр-бадык, яман-буру дадык үүр-селелери, сапырадыг кылган наан треска, остер, цыс, балыктарың продукция, кадыг, чымчак тараа сор-тары, этилдиг спирт, бой-дус газы, электорозерниң, минералдыг химиялыг, минералдыг азы химиятыг азоттар, минералдыг фосфор-лар, азот, калий, ине бүрү-дүг ыттар, целлюлоза, бол-бааыратпаан алмаз, чес, никель, алюминий, маг-ний, кобальт бааа оон кылган чүдүлөр, эт-херекселер бол-ган өске-даа нары металл-дар, алы-чөм аймаа хамаар-жыр.

Даштыкы экономик-тиг харылаалар яамызыга ди-жир, чаа түскү дадык үүр-бадык, яман-буру дадык үүр-селелери, сапырадыг кылган наан треска, остер, цыс, балыктарың продукция, кадыг, чымчак тараа сор-тары, этилдиг спирт, бой-дус газы, электорозерниң, минералдыг химиялыг, минералдыг азы химиятыг азоттар, минералдыг фосфор-лар, азот, калий, ине бүрү-дүг ыттар, целлюлоза, бол-бааыратпаан алмаз, чес, никель, алюминий, маг-ний, кобальт бааа оон кылган чүдүлөр, эт-херекселер бол-ган өске-даа нары металл-дар, алы-чөм аймаа хамаар-жыр.

Надежда ПАНКРАТОВА, Тываның каайлы чериниң тариф чок болган даштыкы үе үндүр сөөртүлгенин хы-налда калдызыңың началь-ниги.

Даштыкы экономик-тиг харылаалар яамызыга ди-жир, чаа түскү дадык үүр-бадык, яман-буру дадык үүр-селелери, сапырадыг кылган наан треска, остер, цыс, балыктарың продукция, кадыг, чымчак тараа сор-тары, этилдиг спирт, бой-дус газы, электорозерниң, минералдыг химиялыг, минералдыг азы химиятыг азоттар, минералдыг фосфор-лар, азот, калий, ине бүрү-дүг ыттар, целлюлоза, бол-бааыратпаан алмаз, чес, никель, алюминий, маг-ний, кобальт бааа оон кылган чүдүлөр, эт-херекселер бол-ган өске-даа нары металл-дар, алы-чөм аймаа хамаар-жыр.

Чуга бар. Ону ам бодум көрүп чор мен. Ые кижиниң кылдыг байдалын көргөш, ачыдыг холун сууруп, бар шаа-биле дузалаан чоруу-ларынч бирээзи Долчун Лопсановна Ондар. Оон черге чымчак сеткилдик, сагышраачаадын магадана-кыж мен. Амдырады дуза берген болгай. Биз мени, 70 ажыг харыг кырг-дан кижиниң амдырадыг көргөш, мени кычп бээр болузума кандыг ирги деп бодады, мени көргөн, дуза-лажып чоруп ол боор. Хөө-күй урууму. Багаң төрө-ден хары кижэ дээрэ дээрэ чоң!

Д. Л. Ондар мурунда республиканың херээженер чөвүленини, ол мышкан проф-зилен обкомуну база даргазы чоран, а алыс-ла башкы болган чүрөө ийидыг чымчак ирги бе деп бодаар-дыр мен. Долчун уруум, Долчун менче бо-ла телефоннап кээр, хлениң, судуң бар бе, кар-тошкаң бар бе деп айттыр. Чамдыкты мырыңай болууну тарып өстүрүп алган кар-тошказың демир-хуунга ур-таш, мээң эккен бээр кижя-дыр бо. Оон аңгыда, чер чептес кижиниң мээң документи-лериниң социал камгала ор-ганырыңа барып кылдыр-ган кылдырттыр, дыка-ла дузалыг кижя. Долчун Лоп-сановнага, кижя дээр ол хире сагыш-салып чоруп ду-залакчыма, уруумга, кур-лак чедир мөгөс кижя-дыр мен.

Оон аңгыда бир өөрүп чоруп чүүдүм болза, со-циал камгала ажилдакчы-лары мээң байдалымы көр-гөш, несиамың шуут-ла бажыңыма эккен берип турарлар. Магалыг-дыр.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Мээң билirim-биле алдыр-га, 80 чылдар төнгүлө чедир тура, орус чок аразымы чөрүлдөс барык-ла турбаан ышкан ийик. Ол таарымча-лыг байдалды кол таарыш-тыркы механизмы улус-тарың эң-пайырамы, кады ажылдакчылазы турган деп билдир кижя мен. Тыва сыяк-лында да халык келгенме, 90 чылдарың эгезинде ышкан, дуңкуулар чорук чиккен, националлар аразында хар-ылаа чогулмалыг талаже дагып эгиз келген-дир деп билдир кижя болдум. Аана байыр чедирден өске сеткил менде чок.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Мээң билirim-биле алдыр-га, 80 чылдар төнгүлө чедир тура, орус чок аразымы чөрүлдөс барык-ла турбаан ышкан ийик. Ол таарымча-лыг байдалды кол таарыш-тыркы механизмы улус-тарың эң-пайырамы, кады ажылдакчылазы турган деп билдир кижя мен. Тыва сыяк-лында да халык келгенме, 90 чылдарың эгезинде ышкан, дуңкуулар чорук чиккен, националлар аразында хар-ылаа чогулмалыг талаже дагып эгиз келген-дир деп билдир кижя болдум. Аана байыр чедирден өске сеткил менде чок.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Мээң билirim-биле алдыр-га, 80 чылдар төнгүлө чедир тура, орус чок аразымы чөрүлдөс барык-ла турбаан ышкан ийик. Ол таарымча-лыг байдалды кол таарыш-тыркы механизмы улус-тарың эң-пайырамы, кады ажылдакчылазы турган деп билдир кижя мен. Тыва сыяк-лында да халык келгенме, 90 чылдарың эгезинде ышкан, дуңкуулар чорук чиккен, националлар аразында хар-ылаа чогулмалыг талаже дагып эгиз келген-дир деп билдир кижя болдум. Аана байыр чедирден өске сеткил менде чок.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Мээң билirim-биле алдыр-га, 80 чылдар төнгүлө чедир тура, орус чок аразымы чөрүлдөс барык-ла турбаан ышкан ийик. Ол таарымча-лыг байдалды кол таарыш-тыркы механизмы улус-тарың эң-пайырамы, кады ажылдакчылазы турган деп билдир кижя мен. Тыва сыяк-лында да халык келгенме, 90 чылдарың эгезинде ышкан, дуңкуулар чорук чиккен, националлар аразында хар-ылаа чогулмалыг талаже дагып эгиз келген-дир деп билдир кижя болдум. Аана байыр чедирден өске сеткил менде чок.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Мээң билirim-биле алдыр-га, 80 чылдар төнгүлө чедир тура, орус чок аразымы чөрүлдөс барык-ла турбаан ышкан ийик. Ол таарымча-лыг байдалды кол таарыш-тыркы механизмы улус-тарың эң-пайырамы, кады ажылдакчылазы турган деп билдир кижя мен. Тыва сыяк-лында да халык келгенме, 90 чылдарың эгезинде ышкан, дуңкуулар чорук чиккен, националлар аразында хар-ылаа чогулмалыг талаже дагып эгиз келген-дир деп билдир кижя болдум. Аана байыр чедирден өске сеткил менде чок.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Мээң билirim-биле алдыр-га, 80 чылдар төнгүлө чедир тура, орус чок аразымы чөрүлдөс барык-ла турбаан ышкан ийик. Ол таарымча-лыг байдалды кол таарыш-тыркы механизмы улус-тарың эң-пайырамы, кады ажылдакчылазы турган деп билдир кижя мен. Тыва сыяк-лында да халык келгенме, 90 чылдарың эгезинде ышкан, дуңкуулар чорук чиккен, националлар аразында хар-ылаа чогулмалыг талаже дагып эгиз келген-дир деп билдир кижя болдум. Аана байыр чедирден өске сеткил менде чок.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

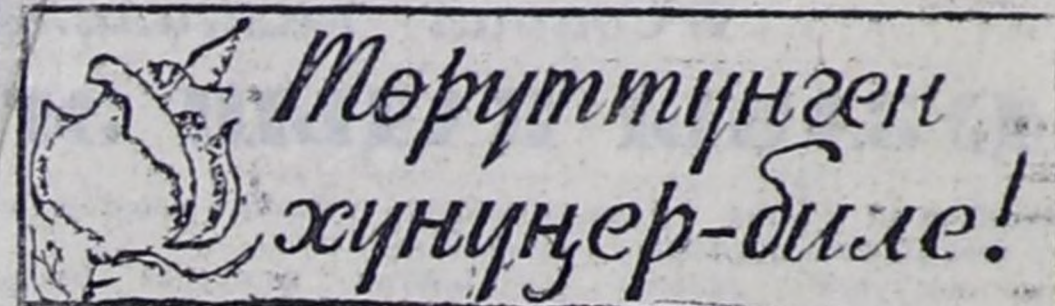
Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Ирина ПИРГИТ, Тыва Республиканың ала-дардыг малчыны. Кызыл хоорай.

Кылаас чүвези чок кижини ужуң турунтарга. Күжүгөт ужуң ажалыңың кирер. Ол бо чамың 5 кижин сугаткы эвез-чө боон алган, 160 гектарга хой чылдыг сугиңиң 40 гек-тарга тараа куыгурааларын кийи катп сугаткан, эвек дүжүгү өстүргөн, ирттер-биле шаднатканы таварылга эвес.

ДЫЛЫВЫС — ЧОРГААРАЛЫВЫС

ЧЫЛЫГ СӨСТЕР

Бо хонуктарда бистин Кызылда күнүенин башкы институтундун тыва дыл, литература кафедрасы үндөзөттүн тургустууганындан бээр 30 чыл оюн демдегелер, концерт-марафону эрттирген. Ук кафедраның юбилейин таварыштыр филология факультетинин тыва дыл, литература салбырының ангы-ангы чыдарда дооукчулары институтка кез, ужуражыгдарга киршикен. Эрткен 30 чылдарың дооукчулары — артадуржулгалыг башкылар база өске-даа черлерде ажилда чоруур хундүктелдиг кижилер Тывааның шунту бундунарындан ырак-узак оруктун бергезип-даа талымнап чедип кез, боттарың ынак башкылары, институтуң, өөренип дооскап аштыр-биле ужуражып, байырактаап киржиң келген уруг өөрүшкү-дүр.

башкылар чыдаган. Боттарың кызымак, дун-хун чок ажылы, ханы угвап-биле, биче сеткилдиг-биле студенттеринин хундүктелдиг чаалап ап келген. 30 ангы чылдарыңа дооукчуларың оларга чылыг сактышкынар, эрчим сөстөрүн тураксаатканы-даа ында. Бистин башкыларың өөренип каапчак чеже-чеже өөренишкелер республиканың кандай алдарыг кижилер, төлөтүп хамаатылары болгалы дээр. Ол дөргө Тыва-ыстың бурунгаар хөгжүлдештиге дыка уруг ажылдар.

Кафедраның уруг башкылары Е. Б. Салаймаа, К. Б. Март-оол оларын хундүктелдиг кижилер чок. Бистин факультетин, кафедраны башкыларың, студенттеринин неси дег эрчим ынак башкылары. Шунту башкыларымыс бедик мергежилдиг, ажылдыг кызымак, ол дөз сактышчован чоруур кижилер. Тыва дылдың, литератураның хөгжүлдештиге уруг-хууңу киррип, хей эртең, алдарыг кызыл чорууң, херек үеле студенттерге арга-сүмелдиг, алыг-сөстүг, дуалыг, беддүң биче сеткилдиг улаус.

Бистин угбавыс, ававыс Долгар Тюлюшевна ЧОЗУТУ декабрь 22-де 51 харлаар. Ол бүгү назымында библотекарь болуп, Чаа-Хөлдүн культура төвүнде ажилдап чоруур 3 кыстың, оолдун эрчим ынак авазы база бир өскү арткап дунмааның авазын солап авазы. Төрүттүнгөн хуну таварыштыр аңаа кан дег кадыкшыды, бүгү-ле чүң-дерге челишкенирин, аас-кежисти, өөрүшкүнү күзөдөвис. Дунмазы Ангелина Алей-ооловна, уруглары Слава, Света, Аллина, Алена, уругларымыс уруглары Олеся, Чинмес, күдээйи Олег.

Культура амыдыралы

«ЧОНУМ-БИЛЕ ЫРЫМ ТУДУШ»

Шыңдыг аттыг кежээлер Мөрен, Бай-Даг суурларга озагай байдалга болуп эрткен. Ол кежээлерни өскөп чоруур бот-тыныңар композитор, Бай-Даг ортумак школаның музыка башкыны Саян Кыргысчын Сарагаайның чагадыктыг ажил-ижинде тураксааткан. Оң күндөдүк бижээни аягалаарында Бай-лак туртум, Бай-ла-Хөдүм, «Кавымыды», «Мөгөр жин», «Торганым» деп ырларды Бай-Даг, ботун көзүң, «Чонум-биле» деген музыкалыг композицияны аякка келтирди. С. Кыргысчынның күүсөдөсөдөрүн, ырларын Бай-Даг ортумак музыкалыг ансамбль күүсөткөн. Мөдүн Мандал, хоочуну, сарыаактар Вера, Солтак Кыргысчын, Россия Федерацияның база Тыва республиканың алдарыг артисттер Вероника Норбу, Демир-оол Кекикти, Татьяна Валдапта улуурган Кызылдың уран чүүл үчилтештирин сургуударының ойнап, күүсөдүн турары тыва национал херекселдеринг кылдыг хөг-

жум оркестри база бар болгалы өөрүнчүг. Ол ынак уран чүүл үчилтештирин сургууду, башкыны өөреникчизи Буна-ла Юбуу база ырларды. Чогаалкыч ажилыңда, тураксааткан кежээде тыва дилде Саян Кыргысчынның сценарияга чедип келген. «Чонум-биле» деген музыкалыг композицияны аякка келтирди. С. Кыргысчынның күүсөдөсөдөрүн, ырларын Бай-Даг ортумак музыкалыг ансамбль күүсөткөн. Мөдүн Мандал, хоочуну, сарыаактар Вера, Солтак Кыргысчын, Россия Федерацияның база Тыва республиканың алдарыг артисттер Вероника Норбу, Демир-оол Кекикти, Татьяна Валдапта улуурган Кызылдың уран чүүл үчилтештирин сургуударының ойнап, күүсөдүн турары тыва национал херекселдеринг кылдыг хөг-

ХАМНЫҢ САМЫ — БИРГИ КҮҮСЕДИКЧИ

Сценаже хам кижиге болуңун кедер удуруң, ийик-хевин кеткен, дундургу тудуң алгап алганым үнүң келди. Танчың оодар дег адык-бышка чык, бундуг профессионал артист кижиге дунуң чүве билдингир. Сценаны үң-дөрт катап бүт бажыңа долгаңар дөскөп бөргө, чапыма оудураң улады берген убаңгар. «Улуг кижиниң түрээ-ла шыдаңнай бар болду бе» дигиң оудурбаң болза, сценала назыны улады берген кижиге сам теп турар деп кижиге кайы эскерер...

ЧАРЛАДАР

1995 чылда электроэнергияны үндүрүп бээрине хамаарыштыр дорт керээлерин «Красноярск-энерго» акционер ширкетинин энергия-хайгаарал чери чарып турар. Тыва Республиканың бундурүлгелеринин, организацияларының, колхоз, совхозтарының төлөзлекчилери керээ чарар сурулга-биле электроэнергия хайгааралының черинге дараазында ардисти эсуугаар 1995 чылдын январь 15-ке чедир моорлап келтирине чалап турар. Кызыл хоорай, Заводская кудумчузу, бажың № 2 «А».

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Table with TV program listings for December 23, including programs like 'Чик бажынар', 'Рок-урок', 'Кижиге болгаш хойлу'.

«Шын» солун неделя

Table with newspaper program listings for December 23, including programs like 'Детективтер клубуна', 'Албадатырап оудурчугу'.

дургузунда телекөрүкчүлөргө

Table with TV program listings for December 25, including programs like 'Пятиналарда дисней', 'Ильинидийгэ рожество'.

«ШЫН» СОЛУНУ ДАМЧЫШТЫР

Table with newspaper program listings for December 20, including programs like 'Сырымның байырлал бауалы', 'Уениң агымы'.

Суббота

Table with TV program listings for Saturday, including programs like 'ДЕКАБРЬ 24 БИРГИ ПРОГРАММА', 'Ажыл-хорекчи кижиниң суббота эрвени'.

«Шын» солун неделя

Table with newspaper program listings for Saturday, including programs like '8.30 Автомг', '8.35 «Эдара»'.

«ШЫН» СОЛУНУ ДАМЧЫШТЫР

Table with newspaper program listings for Saturday, including programs like '17.15 Пятиналарда дисней', '18.00 «Лев»'.

ИНВЕСТИЦИЯ КОМПАНИЯЗЫ

Table with investment company information, including share prices for AXAN and other companies.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100. Индекс 667000. Редакцияның телефоннары: 3-43-34, 3-33-91, 3-34-17. КИЛИСТЕР: нитиле амыдыралы — 3-34-19. Солун Россия Федерацияның Парладага болгаш мезгелдерин министрствотунуң ханында аралганың, мезгелдерин хостуң оруктуң камгалар глазы-биле Тывада хайгаарал черинге бундүктүнген.